

διαρκούν ως το παρόν. Μακάρι το μέλλον να διαχωρίσει τη διαφορετικότητα από την ισότητα κι αυτή με τη σειρά της να αποτελέσει παράγοντα σύγκλισης και διεκδικήσεων για τη γυναίκα και τη θέση της στην κοινωνικοπολιτική εξέλιξη.

Δήμητρα Παυλάκου

ΠΑΡΑΛΛΗΛΕΣ ΑΝΑΓΝΩΣΕΙΣ

- 1) Κώστας Δεληκωνσταντής: *Η Παιδαγωγική του Καντ, θεμελίωση, επικαιρότητα και κριτική των αντιλήψεών του για την αγωγή*, εκ. Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1990,
- 2) Γιάννης Νικολόπουλος: *Η υπερβατική φιλοσοφία του Καντ*, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 1992

Κάθε μεταβολή έχει μια αιτία που αποδεικνύει την αιτιότητά της μέσα στο χρόνο που συντελείται η μεταβολή.

I. Καντ, *Η κριτική του καθαρού Λόγου*

Παράλληλες και διαφορετικές οι αναγνώσεις του Καντ που παρουσιάζονται σήμερα από τη στήλη. Η πρώτη, γραμμένη από τον καθηγητή φιλοσοφίας του Αριστοτελείου, Κώστα Δεληκωνσταντή, η δεύτερη από τον Γιάννη Νικολόπουλο, γραμμένη σε εξορίες από το 1954 ως το 1964 και από το 1968 ως το 1972.

Η μια εξετάζει προσφορά του Καντ στην παιδαγωγική επιστήμη, η άλλη αποτελεί μια ιστορικοϋλιστική μαρξιστική προσέγγιση. Η πρώτη λοιπόν μελέτη, αναφέρεται στην παρουσίαση των παιδαγωγικών απόψεων του Καντ και στην ανάλυση όλων των στιγμών της παιδαγωγικής σκέψης, των προβληματισμών για τη θεωρία και την πρακτική της παιδαγωγικής επιστήμης. Οι απόψεις του μεγάλου φιλοσόφου, επηρέασαν όχι μόνο τη φιλοσοφία αλλά αποτέλεσαν το βασικό άξονα και στη μελέτη της ιστορίας και της πολιτικής επιστήμης. Η ηθική του επεβλήθη.

Ο άνθρωπος κατ' αυτόν, είναι το μόνο ον που γίνεται άνθρωπος μόνο μέσω της αγωγής, από την οποία πηγάζουν όλα τα καλά που προέκυψαν για την ανθρωπότητα. Ο ίδιος εξάλλου υπήρξε όπως πολλοί σύγχρονοί του, οικοδιδάσκαλος επί επταετία.

«Φυσικά η παιδαγωγική του Καντ, είναι προέκταση της φιλοσοφίας του και ειδικότερα της ηθικής και της ανθρωπολογίας του» (σελ. 17).

Βέβαια το κύριο αντικείμενο του έργου του αποτελεί η φιλοσοφία. Επηρέαστηκε ουσιαστικά από τον Jean-Jacques Rousseau, ο οποίος προέτρεπε στην επιστροφή στη Φύση, δηλαδή στη διαπαιδαγώγηση «κατά την τάξιν της φύσης».

Ο Καντ, διαβλέπει στη φυσική κατάσταση όχι απλώς μια στατική, αλλά μια ρυθμιστική αρχή, όπως τονίζει ο Κ.Δ. στην εργασία του (σελ. 25). Κατανοεί τον άνθρωπο ως homo

phaenomenon, animale rationale, και ξεπερνά το ατομικιστικό ιδεώδες της αγωγής του J.J. Rousseau. Ο τελικός σκοπός της αγωγής κατά Καντ, είναι η θεμελίωση του ηθικού χαρακτήρα, μέσω της ελευθερίας.

«Η άποψη του Καντ για τη φύση της ανθρώπινης ελευθερίας, σημαίνει για τον Διαφωτισμό, έναν κλονισμό παρόμοιο με εκείνον που ο Υπαρξισμός θα προκαλέσει στην αισιοδοξία της μεταρρυθμιστικής παιδαγωγικής στον αιώνα μας. Ο Καντ, γίνεται κατά κάποιο τρόπο, πρόδρομος του προβληματισμού του Υπαρξισμού για την αγωγή και αυτού που ο Bollnow ονόμασε “ασταθείς μορφές” της αγωγής». (σελ. 97-98) Η σπουδαία αυτή μελέτη του Κ.Δ., περιλαμβάνει ακόμη, θεματικές ενότητες σχετικές με τις παραδόσεις του Καντ και σχετικές με τη σύγχρονη παιδαγωγική: ανθρωπολογία της αγωγής, παιδικότητα-παιχνίδι, δημιουργική μάθηση-αυτενέργεια, πρόβλημα πειθαρχίας, ηθική-θρησκευτική αγωγή.

Η δεύτερη μελέτη του Γ.Ν. προσεγγίζει την υπερβατική φιλοσοφία του Καντ και προσφέρει στον αναγνώστη την μοναδική ευκαιρία να γνωρίσει τη δραματική ζωή του μεγάλου κλασικού αυτού φιλοσόφου, καθώς και τους κοινωνικοπνευματικούς παράγοντες που επηρεάζουν τη σκέψη του.

Η μέθοδος της μελέτης είναι η συγκριτική. Αντιπαρατίθενται εδώ οι απόψεις του Καντ και οι σχετικές θέσεις του ιστορικού υλισμού, αναλύεται διεξοδικά η υπερβατική του αντίληψη για τη φιλοσοφία, η υπερβατική ηθική του, η τελεολογία και η ιδεαλιστική αισθητική του. Εξετάζονται επίσης οι δημοσιολογικές και κοινωνιολογικές του απόψεις όπως επίσης και η θεολογική φιλοσοφική αντίληψη της οντολογίας αλλά και της ηθικής του.

Διαπιστώνεται έτσι εκ παραλλήλου και η κατακερματισμένη από κάθε άποψη εποχή του, δημιούργημα της οποίας υπήρξε ο ίδιος.

Οι πηγές του έχουν ως επίκεντρο τον Πλάτωνα και το γερμανικό ιδεαλισμό κυρίως. Ως απόγονος μικροαστών, διαθέτει μια σημαντική ηθική παιδεία που τον βοήθησε «στην ολοκλήρωση του έντιμου και ηθικού χαρακτήρα του και της πνευματικής προσωπικότητάς του» (σελ. 242).

Η μελέτη του Γ.Ν., διαθέτει μια αρετή σημαντική: βοηθά τον αναγνώστη να αποκαλύψει πλευρές της πνευματικότητας του Καντ, που καμιά μελέτη ως τώρα δεν έχει προσεγγίσει. Δηλαδή, ενώ ο Καντ έχει μελετηθεί ως ιδεαλιστής φιλόσοφος, για πρώτη φορά τονίζεται και η άλλη πλευρά του: η αγωνία του για την επανάσταση, παρ' ότι από το έργο του την έχει σαφώς απομακρύνει. Ο δυϊσμός του προσπαθεί να συμβιβάσει το γαλλικό υλισμό με το γερμανικό ιδεαλισμό, προς όφελος του δευτέρου. Όμως «Με τη φιλοσοφία του Καντ, μπαίνουμε στο στάδιο ανάπτυξης του γερμανικού ιδεαλισμού, στο στάδιο της κλασικής γερμανικής φιλοσοφίας, με κορύφωση τον αντικειμενικό ιδεαλισμό του Χέγκελ, και τέλος της φιλοσοφίας του Φόουερμπαχ. Δεν πρέπει να λησμονούμε ότι η κλασική γερμανική φιλοσοφία (Καντ, Φίχτε, Σέλλινγκ, Χέγκελ, Φόουερμπαχ), αποτέλεσε τη φιλοσοφική πηγή του μαρξισμού, σ' ό,τι αφορά τη μαρξιστική διαλεκτική υλιστική φιλοσοφία». (σελ. 243).

Δυο παράλληλες αναγνώσεις του Καντ, κυλιόμενες ως προς τα σημαίνοντα, αλλά ίδιες ως προς τις προθέσεις: να αποκαλυφθούν όλα τα σημεία της σκέψης του μεγάλου φιλοσόφου και της εποχής του.

Δήμητρα Παυλάκου